

Ermenilerin Kazan hanlygyna eden dönükligi

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Ermenilerin Kazan hanlygyna eden dönükligi ERMENİLERİN KAZAN HANLIĞI'NA İHANETİ

“Tatar saltanatı devrinde, Kazan’ın şimdiki Sukonnıy (Çuha) mahallesinde birçok Ermeni tüccarı ailece yaşıyormuş. Bugünkü Georgi Kilisesi’nin yerinde onların kendi kiliseleri varmış. Kazan Korkunç İvan tarafından kuşatılırken, Çar ordusunun birçok saldırısı Tatarlar tarafından püskürtülmüş. İşte o zaman birkaç Ermeni Rus karargâhına giderek, Çar’a büyük bir ücret karşılığında, kalenin kolaylıkla girilebilen zayıf noktasını gösterme teklifinde bulunmuşlar. Çar bu sırrı satın alıp şehri ele geçirmiştir.»

Bir insan topluluğunu ulusal, dinsel vb. sebeplerle yok etme, jenoside soykırım, denir. (Türkçe Sözlük 2005: 1797). Ermeni Soykırımı (!) konusu, son yıllarda sıkça dillendirilen ve çeşitli ülke parlamentolarının gündemine alınan bir konudur. Ermeni konusu ile tüm dünya ilgilenirken, nedense Rusların Türklere yüzyıllardır uyguladığı soykırımı konuşmaktan ülkeler kaçınıyor ya da çekiniyorlar. 1552 yılında başlayan Rusların Türk Dünyası’nı işgali sonrasında yaşanan zulüm, Rusların zorla Hıristiyanlaştırma yoluyla Ruslaştırma siyasetinin gündem oluşturmaması bir bilgi eksikliği mi, yoksa başka bir nedeni mi var bunu söylemek zordur. Çarlık Rusyası’nın çöküşü sonrası oluşan Sovyetlerin Rus olmayan milletleri yok etme siyaseti hız kesmeden devam etmiştir. Sovyetler, Çarlık Rusyası’nın Ruslaştırma siyasetini sürdürmüştür. Ermeni Soykırımı güncelliğini korurken, 1921–1922 yıllarındaki yapay açlık, Stalin’in aydın soykırımı, 23 Şubat 1944 Çeçen-İnguş Sürgünü, 18 Mayıs 1944 Kırım Tatar Sürgünü gibi milyonlarca insanı hayattan koparan, milletlerin yok olmasına neden olan

olaylar gündem oluşturmıyor. Bu konuda maalesef Türk Dünyası da birlik olup desteklemiyor birbirini. Geçmişte yaşanan olayları unutmak ya da unutturmaya çalışmak milleti tarihinden koparmak, milli şuurdan yoksun bırakmak anlamına gelmektedir. Türklere uygulanan zulüm, soykırım olmanın dışında bir insanlık suçudur ki asla unutulmamalı ve unutturulmamalıdır. Stalin'in Türklere yaptıklarının etkileri günümüzde de kendini göstermektedir. Sürgün sırasında yurtlarından sürülen Türkler halen anavatanlarına dönememiş, bazıları artık milli kimliğini kaybedip mankurtlaşmıştır.

Ermeni Soykırımı denince, Ermenilerin kimliğini öğrenmek için tarih sayfalarına göz atmakta yarar vardır. Kazan Hanlığı döneminde birçok Ermeni tüccar aileleriyle birlikte Kazan'da ikamet etmiştir. Kafkasya, İran ve genel olarak doğu ile yapılan ticaret Ermenilerin elinde olmuştur. Kazan'da Ermenilerin kendi mahallesi, günümüzdeki kalıntıları Yunan Köşkü adıyla bilinen kendi kilisesi ve kilise avlusunda mezarlıkları olmuştur. Görüldüğü üzere Kazan Hanlığı Ermenilere özgürce yaşama, çalışma hakkını tanımıştır. Kazan Hanlığı tarihi ile ilgili yazılan kitapların büyük çoğunluğu işgalci Ruslar tarafından yazıldığından bazen gerçekleri ortaya çıkarmak için ciddi araştırmalarda bulunmak gereklidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk: "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır." demiştir. 1552 yılında Kazan Hanlığı Ruslar tarafından işgal edildikten sonra Kazan Tatarlarına kendi tarihlerini yazma fırsatı olmamış, tarih işgalci Ruslar tarafından yazılmıştır. İşgalcilerin yazdığı tarih gerçekleri yansıtmamakla kalmamış, bu tarih sayfalarında Türkler "pis", "barbar", "yamyam" vs. olarak kötü gösterilmiştir. Kazan Tatarlarının milli tarihi ancak XIX. yüzyıl ortalarından sonra yazılmaya başlanmıştır. Stalin döneminde tarafsız tarih yazan tarihçiler yargılanmış ve idam edilmiştir. Tarihi objektif yazan tarihçilerden birisi de Stalin devri kurbanı Rus asıllı Mihail Hudyakov'tur (1894–1936). Tarihçinin 1923 yılında yayımlanan "Kazan Hanlığı Tarihine Özgü Araştırmalar" adlı

kitabını Rusçadan Türkçeye çeviren İklil Kurban ‘Çevirenin Sözü’ kısmında şunları yazmıştır:

“Eğer, bizim çevirdiğimiz Hudyakov’un bu eseri, bir Tatar tarihçisi tarafından yazılmış olsaydı, ‘Tatar ruhuna Rus düşmanlığının aşılması’ olarak algılanıp, bu çalışmanın inandırıcılığına gölge düşmüş olurdu. Fakat ne yazık ki, insanlığın tarihinde, Hudyakov’un ‘Esir düşen Kazan sakinlerinin tüyler ürpertici katliamı, Rus tarihinin en üzücü sayfalarından biridir... 1552 yılında 30 000 – 40 000 Kazan sakininden sadece 6000 Tatar hayatta kalmıştır’ dediği gibi, olguların var oluşu, insanlığın zihninde ve dilinde ‘soykırım’ kavramının türemesine neden olmuştur. Kazan’ın Ruslar tarafından işgal edildiği 2 Ekim 1552 tarihinin, Tatarlara yönelik bir soykırım günü olduğu konusunda, Hudyakov başta olmak üzere Tatar tarihini yazan Gaziz Gobeydullin, Hadi Atlasi gibi tarihçiler hemfikirdirler. Günümüzde de devam eden soykırım eylemine tepki olarak bu günün (2 Ekim’in) dünya çapında bir soykırım günü olarak tanınmasında yarar vardır.” (Hudyakov 2009: 9).

Kazan Hanlığı’nın çöküşünün çeşitli nedenleri vardır, bunlar tarihçiler tarafından değerlendirilmekte, yorumlanmaktadır. Kazan Hanlığı çöküşünün nedenlerinden birisi de yaşanan ihanetlerdir. Her insan, her millet kendine yakışanı yapar ki, insan ve milletlerin karakteri davranışlarında saklıdır. Türkiye Ermeni Soykırımı suçlamaları ile gündemdeyken, Ermenilerin Kazan Hanlığı’na yaptıkları ihaneti irdelemekte yarar vardır. Ermenilerin Kazan Hanlığı’na ihaneti konusu Hudyakov’un “Kazan Hanlığı Tarihine Özgü Araştırmalar” kitabında yer almıştır. Prof. N.F.Vısotskiy, Kazan’da yaşayan bir Ermeni’den şu rivayeti kaydetmiştir:

“Tatar saltanatı devrinde, Kazan’ın şimdiki Sukonnıy (Çuha) mahallesinde birçok Ermeni tüccarı ailece yaşıyormuş. Bugünkü Georgi Kilisesi’nin yerinde onların kendi kiliseleri varmış. Kazan Korkunç İvan tarafından kuşatılırken, Çar ordusunun birçok saldırısı Tatarlar tarafından püskürtülmüş. İşte o

zaman birkaç Ermeni Rus karargâhına giderek, Çar'a büyük bir ücret karşılığında, kalenin kolaylıkla girilebilen zayıf noktasını gösterme teklifinde bulunmuşlar. Çar bu sırrı satın alıp şehri ele geçirmiştir. Zafer bayramı kutlanıp, işler yatıştıktan sonra İvan Ermenileri hatırlamış: eski müttefiklerine ihanet eden insanların yenilerine de aynı şeyi yapabileceğini düşünmüş ve onların hepsinin öldürülmesini emretmiştir. Korkunç İvan'ın bu emrinden haberdar olan Ermenilerin büyük çoğunluğu Kazan'dan gizlice İdil boyundaki şehirlere, özellikle Astrahan'a kaçmıştır. "Kazanskiy" (Kazanlı-R.K.) soyadlı bu kaçaklardan birinin torunları bugün de Astrahan'da yaşıyormuş. Elbette Ermenilerin hepsi kaçamamış, kalanlar Korkunç İvan tarafından öldürülmüştür." (Hudyakov 1991: 280–281).

Görünen o ki, Ermeniler kendilerine kucak açan, özgürce yaşama hakkı tanıyan Kazan Hanlığı'na nankörlük etmiş, kendilerine yapılan iyiliğin karşılığını ihanetle ödemiştir. Türkiye Türkçesinde "ekmek veren eli ısırma", "yediği kaba pislemek", "besle kargayı oysun gözünü" gibi deyim ve atasözleri vardır. Ermenilerin yaptığı ihaneti tam olarak karşılamazsa da bu atasözlerini hatırlatmak yerinde olur. İnsanların beslediği evcil hayvanlar dahi sahiplerine ihanet etmezler, ne ekmek veren eli ısırırlar, ne de yedikleri kaba pislerler. Ermeniler, hayvanların bile yapmadığını yaparak kendi menfaatleri uğruna yaşadıkları ülkeyi satmışlardır. Her daim çıkarlarını ön planda tutan Ermeniler Kazan Hanlığı'na yapılan ihanetin bedelini ağır ödemiştir. Kazan Hanlığı'nın Ruslar tarafından işgali Ermenilerin de Kazan'daki hayatının sonunu getirmiştir. Kazan Hanlığı döneminde serbestçe rahat hayat süren Ermeniler, hanlığa ihanet ederek bir nevi kendi sonlarını kendileri hazırlamıştır. Aslına bakılırsa onlar Kazan Hanlığı'na ihanet ettiklerini sansalar da kendi kendilerine ihanet etmiştir. Milletlerin kimliğini anlamak için tarihi geçmişe bakmak gereklidir. Kazan Hanlığı'nda yaşanan bu olay Ermenilerin kimliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Roza KURBAN.

■ Kaynakça:

Hudyakov, Mixail, Oçerki Po İstorii Kazanskogo Hanstva (Kazan Hanlığı Tarihine Özgü Araştırmalar, Moskova 1991.

Hudyakov, Mixail, Kazan Hanlığı Tarihine Özgü Araştırmalar, Çeviren: Roza Kurban, İklil Kurban, Berlin 2009.

Türk Dil Kurumu: Türkçe Sözlük, Baskı, Ankara 2005. Taryhy makalalar